

*Др Маша Кулаузов, доцент
Правној факултету у Новом Саду*

ОДРЕДБЕ О ВАНБРАЧНОЈ ДЕЦИ У ЦРНОГОРСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ XIX ВЕКА¹

Сажетак: У раду је размoђрен љравни љоложај ванбрачне деце љрема црногорском законодавству XIX века. Анализиране су љравне норме које се односе на лична, имовинска и наследна љрава ванбрачних љођомака. С обзиром на то да је конзервативно црногорско друштво XIX века осуђивало ванбрачне односе као љрођивне љолном моралу, ванбрачна деца су смађрана љлодом љреха и великом љородичном срамођом. Стођа је у раду указано на љокушаје да се законским љуђем зашђиђије љихови инђереси. Како су ванбрачна деца дискриминисана у односу на законђије, брачне љођомке, скренуђа је љажђа и на значај који је љозакођеђе незаконђије деце наднадним склађањем брака родиђеља имало за љоболђшање љиховођ љравнођ љоложаја.

Кључне речи: Ванбрачна деца, црногорско законодавство, уђврђивање ванбрачнођ очинсђва, љозакођеђе ванбрачне деце.

У патријархалној конзервативној средини попут Црне Горе у XIX веку сматрало се да је рођење незаконитог детета најсрамотнија и најгрешнија ствар и да представља најгрубљу повреду племенске части и угледа. Стога су забележени бројни случајеви дављења непризнате ванбрачне деце како би се избегла породична срамота и морална осуда околине.² Оваква

¹ Рад је посвеђен пројекту „Биомедицина, заштита животне средине и право“ бр. 179079 чији је носилац Министарство просвете и науке Републике Србије

² Опширније о томе види М. Кулаузов, *Положај ванбрачне деце у љородичној задрузи љрема обичајном љраву Јужних Словена*, Зборник радова Правнођ факултету у Новом Саду, XLV 3/2011, том II, стр. 543 – 552.

пракса је у законодавству врло оштро санкционисана већ 30 – их година XIX века, да би до краја истог века био донет читав низ прописа који су имали за циљ заштиту интереса ванбрачне деце. Законска регулатива о ванбрачној деци је врло обимна и детаљна и поред прописа о кривично-правној заштити обухвата и читав низ разнородних правних правила. Тако је законом уређен поступак утврђивања ванбрачног очинства и регулисана су лична и имовинска права незаконите деце и њихов наследноправни положај. Мишљења смо да проучавање ових одредби заслужује посебну пажњу јер нам пружају потпун увид у све битне аспекте правног положаја ванбрачне деце у Црној Гори XIX века. Стога смо у раду покушали да дамо целовит приказ тих правних правила, а потом и да извршимо њихову историјскоправну анализу.

I

Ванбрачна деца и ванбрачни преступи се први пут помињу у *Законима ошачасџва* од 1833. године. Карактеристично је да је у тим првим прописима заштита интереса ванбрачног детета нарочито наглашена. Девојка или удовица која удави своје ванбрачно дете да би прикрила срамоту кажњава се смртном казном. Иста казна прописана је и за ванбрачне партнере који у договору убију свог незаконитог потомка јер их *Закони* третирају као саучеснике у убиству (чл. 14). Поред чедоморства, смртна казна је предвиђена и за удату жену која почини прељубу и из ванбрачне везе роди дете, као и за њеног љубавника без обзира на то да ли је ожењен. Уколико девојка затрудни са ожењеним човеком, он је дужан да јој дâ сто талира као мираз, потом да плати глобу од двадесет талира и да одслужи казну затвора у трајању од три месеца. Неожењен момак који девојци „огради дијете“ има обавезу да се ожени осрамоћеном девојком, плати глобу од десет талира и проведе у тамници месец дана (чл. 15).³

Како владика Петар II Петровић Његош и чланови Правитељствујушчег сената црногорског и брдског нису потписали *Законе ошачасџва* они, према мишљењу неких аутора, нису могли ни бити примењивани.⁴ Међутим, чак и ако су *Закони* остали на нивоу законског пројекта, они представљају драгоцен извор за упознавање са приликама у друштву којем су били намењени. Тако, изузетно строге казне прописане за ванбрачне

³ *Закони ошачасџва, Црногорски законици – њравни извори и ѡлиџички акџи од значаја за историју државности Црне Горе*, књига I, приредили Б. Павићевић и Р. Распоповић, Подгорица 1998, стр. 104 – 105.

⁴ Видети о томе Ђ. Д. Пејовић, *Црна Гора у доба Пејтра I и Пејтра II*, Београд 1981, стр. 93 – 96.

преступе указују на пораст броја ванбрачних односа у Црној Гори 30 – их година XIX века, које је оштрим санкцијама требало сузбити као појаву која озбиљно угрожава полни морал и породичну стабилност.

Ойшићи земаљски законик од 1855. године предвиђа још строжије казне за ванбрачне преступе од *Закона ойшасџива*. Тако је ожењени ванбрачни отац дужан да сноси трошкове издржавања непризнатог потомка, и у ту сврху да уплати у државну касу сто тридесет талира. Поврх тога осуђује се и на казну строгог затвора „на хлебу и води“ у трајању од шест месеци. Кажњава се и момак који би завео девојку или удовицу. Ако не жели да се ожени њом, дужан је да на име издржавања детета плати сто тридесет талира и да призна очинство. Ванбрачно дете стиче једнака наследна права у односу на свог природног оца као и деца рођена у законитом браку. Отац се ослобађа обавезе да плати наведени новчани износ уколико прими дете у своју кућу (чл. 71 *Законика*). Иако *Законик* то децидирано не каже, основано се може претпоставити да у том случају дете добија очево породично име, ступа у породичноправне односе према очевим сродницима и стиче сва лична, имовинска и породична права као и законита деца. Ако ванбрачна мајка удави своје дете кажњава се као и у *Законима ойшасџива* смртном казном (чл. 74 *Законика*).⁵

Током свог боравка на Цетињу 1873. године знаменити правник Валтазар Богишић⁶ је испитивао у којој мери се примењују одредбе *Ойшићеј земаљској законика* осамнаест година након његовог доношења. Тим поводом разговарао је са дугогодишњим члановима Сената као dobrим познаваоцима судске праксе. Установио је да су ванбрачне мајке које изврше чедоморство кажњаване знатно блаже него што је *Закоником* прописано. Тако им је уместо смртне казне изрицана казна затвора у трајању од пет – шест година, с тим што би обично након две - три године биле пуштане на слободу. С друге стране, како би се смањио број ванбрачне деце, појачан је притисак заједнице на нежењеног ванбрачног оца да се ожени мајком свог детета. Уколико то не учини плени му се сва имовина и даје детету а он се кажњава прогонством. Ожењен отац плаћа сто тридесет талира на име издржавања детета с тим што дете не стиче наследна права према њему. Незаконито дете примљено у очеву кућу стиче сва права као и законита деца.

⁵ Данилов законик, Црногорски законици – њравни извори и њолићички акџии од значаја за историју државности Црне Горе, књига I, приредили Б. Павићевић и Р. Распоповић, Подгорица 1998, стр. 180 – 181.

⁶ Више о Богишићу и његовом кодификаторском раду у области обичајног права видети у раду М. Кулаузов, *Положај жене у њородичној задрузи њрема обичајном њраву Лужних Словена*, *Зборник радова Правној факултета у Новом Саду*, XLII 1 – 2 (2008), стр. 807 – 816.

Строжије санкције су прописане за ожењеног него за неожењеног ванбрачног оца јер се сматра да је неожењен човек нарочито нечасно поступио према девојци. Претпостављало се, наиме, да је момак девојку обмануо на тај начин што јој је обећавао брак у који никад није имао намеру да ступи. С друге стране, од ожењеног човека девојка тако нешто није ни могла очекивати те стога у том случају није свесно доведена у заблуду.⁷

Услед повећања броја ванбрачних преступа и све учесталијег чедоморства, Велики суд је у својству највише судске инстанце донео посебну *Наредбу о кажњавању ванбрачних пресвиуја* од 11/23. септембра 1884. године. *Наредбом* је поштрена одговорност ванбрачних преступника и проширен круг лица која одговарају за ванбрачне преступе. Док је у *Ойшиџем земаљском законнику* прописана казна затвора у трајању од шест месеци за ожењеног човека који „згреша“ са туђом женом или девојком, *Наредбом* је та казна повишена на годину дана. При том је прекршилац *Наредбе* дужан да прими дете у своју кућу и изједначи га у правима са својом законитом децом (тачка I *Наредбе*). Момак је дужан да се ожени мајком свог ванбрачног детета, у противном ће изгубити сво своје имање и биће му забрањено да склопи брак са другом женом (т. III). У *Даниловом законнику* таквом „погрешноцу“ је претила само имовинска санкција у износу од сто тридесет талира, и обавеза да детету кад одрасте призна удео у очинству. У случају да је више мушкараца одржавало интимне односе са женом очинство се не истражује, а сви партнери дететове мајке дужни су да сnose трошкове издржавања детета до његове дванаесте године, након чега му исплаћују укупно сто тридесет талира. Уколико дете умре пре пунолетства, та сума припада фонду незаконите деце (тачка IV). Чедоморство се кажњава смртном казном, а иста казна прописана је и за саучеснике у овом злочину (т. V).

Одговорност за ванбрачне преступе проширена је и на родитеље девојке која је „згрешила“. Наиме, сматра се да су они у том случају занемарили своју родитељску дужност да упућују децу на добро и поштено владање, те самим тим сnose и део одговорности за тај неморални чин. Родитељи се кажњавају са педесет талира глобе која се уплаћује у фонд незаконите деце (т. II).

Наредбом је предвиђено учешће локалних органа власти у сузбијању ванбрачних преступа. Тако је капетанима као локалној управној, судској и војној власти препоручено да народ упознају са садржином ове *Наредбе*, упућују на добро и поштено владање и одвраћају од неваљалства. Капетан који не огласи ову *Наредбу* биће позван на одговорност због занемаривања

⁷ В. Богишић, *Законик Данилов 1855.*, за штампу приредио С. Боровски, *Зайиси ХХ* (1938), стр. 81.

своје дужности. Родбина затруднеле жене или девојке дужна је да га обавести о ванбрачној трудноћи. Он, с друге стране, има обавезу да спроведе истрагу како би се утврдило ванбрачно очинство, и да презумптивног оца заједно са својим извештајем преда Великом суду. Ванбрачни отац је дужан да сноси трошкове издржавања своје ванбрачне партнерке и незаконитог детета. У случају смрти детета капетан позива лекара да испита од чега је дете умрло и шаље извештај о околностима смрти Великом суду. Уколико нема лекара на удаљености од 15 сати јахања, свакако је дужан да утврди под којим околностима је дете умрло. Ако установи да се ради о чедоморству, поступиће на исти начин као када се покреће поступак за утврђивање ванбрачног очинства (тачка V – VII *Наредбе*).⁸

Казне прописане *Наредбом о кажњавању ванбрачних њресџуја* ублажене су у *Закону о ванбрачној дјеци за Књажевину Црну Гору* од 9/21. децембра 1892. године. Момак није дужан да се ожени мајком свог ванбрачног детета под претњом губитка имања и забране склапања другог пуноважног брака. Довољно је да уплати сто педесет талира у фонд ванбрачне деце (чл. 3 – 4 *Закона*). Ожењен човек који „згреша“ са девојком неће бити кажњен затворском казном нити обавезан да прими дете у своју кућу, већ само да уплати педесет талира у фонд ванбрачне деце. Тек уколико одбије да уплати овај износ, казниће се са шест месеци затвора (чл. 6). Уколико је више мушкараца одржавало интимне односе са мајком детета, за сваког од њих је предвиђена казна прописана у члановима 4 и 6 *Закона* (чл. 9).⁹ Смртна казна прописана *Наредбом* за чедоморство, *Законом* је замењена казном затвора у трајању од петнаест до двадесет година (чл. 20). Једино је за саучеснике у овом злочину прописана смртна казна која је била предвиђена и *Наредбом*.¹⁰

Законом је установљена обавеза истраживања ванбрачног очинства и у том смислу дужност мајке да открије оца свог ванбрачног детета (чл. 1). Ванбрачним дететом сматра се свако дете рођено од невенчаних родитеља, као и рођено у браку пре седмог месеца по венчању, или у десетом по смрти мужа, или уопште од доба када је престала могућност полног односа (чл. 2). Супружник браколомног преступника може се развести и ступити у други брак, док је другој страни која је скривила развод забрањено да заједно са другом супругом образује нову брачну заједницу (чл. 7).

⁸ *Наредба Великој суда о кажњавању ванбрачних њресџуја, Црногорски законици – њравни извори и њолиџички акџи од значаја за исџорију државносџи Црне Горе*, књига II, приредили Б. Павићевић и Р. Распоповић, Подгорица 1998, стр. 86 – 88.

⁹ *Закон о ванбрачној дјеци за Књажевину Црну Гору, Црногорски законици – њравни извори и њолиџички акџи од значаја за исџорију државносџи Црне Горе*, књига II, приредили Б. Павићевић и Р. Распоповић, Подгорица 1998, стр. 320 - 321. У даљем тексту: *Закон о ванбрачној дјеци од 1892. године*.

¹⁰ Исто, стр. 323.

У циљу утврђивања ванбрачног очинства, свака женска особа која затрудни а да при том није у браку, има законску обавезу да, под претњом казне, пријави трудноћу најближем суду. Казна је прописана не само за жену која сакрије трудноћу, већ и за њену родбину која јој је помогла у тој намери. Ако је девојка одржавале интимне односе са више мушкараца три месеца пре и после претпостављеног зачећа рачунајући од порођаја, дужна је да све своје партнере истовремено пријави суду. Сваки од њих биће третиран као извршилац ванбрачног преступа и кажњен казном прописаном у члановима 4 или 6 овог *Закона*, зависно од свог брачног статуса (чл. 10 – 12). Жена која лажно оптужи неожењеног човека да је отац њеног ванбрачног детета казниће се затвором у трајању од шест месеци, а за исто дело учињено према ожењеном мушкарцу затворском казном у трајању од годину дана. Ако ванбрачна мајка наведе једног мушкарца као оца свог детета, а потом се предомисли и означи другог, без јасних доказа који потврђују очинство било којег од њих, обојица ће бити ослобођени сумње за ванбрачно очинство. У том случају мајка ће преузети трошкове издржавања, васпитања и школовања свог незаконитог потомка (чл. 16).¹¹ Циљ ове одредбе је да спречи злоупотребе од стране жена сумњивог морала које би лажно оптуживале за очинство имућне мушкарце, и на тај начин покушале да извуку за себе материјалну корист. Нарочито штетним за полни морал и стабилност породице сматрало се одржавање ванбрачних односа међу сродницима. Оно представља тежи, квалификовани облик ванбрачног преступа за који је, поред казни прописаних у члановима 4 и 6 *Закона*, прописана и казна затвора у трајању од два месеца до петнаест година за ванбрачног оца. Интимни односи су забрањени међу сродницима до шестог степена сродства (чл. 17).

Поред чедоморства, *Закон* кажњава и жену која прекине трудноћу употребом отрова или неких спољашњих средстава, са десет година робије. Иста казна предвиђена је и за њене саучеснике у овом кривичном делу. Уколико јој неко помогне да уништи плод отровом или неким другим недозвољеним средством па она услед тога умре, то лице биће кажњено са петнаест до двадесет година тамнице (чл. 18 – 19). Ако жена роди дете кријући трудноћу, па дете потом нестане тако да се не зна да ли је мртворођено или је извршено чедоморство, жена ће бити осуђена на затворску казну у трајању од две до пет година (чл. 21).¹² *Закон* настоји да овим одредбама максимално заштити интересе још нерођеног ванбрачног детета и новорођенчета чије зачеће није пријављено суду. Имајући у виду да је ванбрачно родитељство повлачило моралну осуду околине и представљало

¹¹ Исто, стр. 322 - 323.

¹² Исто, стр. 323.

породичну срамоту, сасвим је основано очекивати да су ванбрачне мајке на сваки начин покушавале да се ослободе нежељеног детета. Инкриминасањем и ових случајева поред чедоморства које је предвиђено и у ранијим прописима, знатно је побољшана заштита ванбрачног нежељеног потомка.

Позакоњење ванбрачног детета могуће је једино накнадним склапањем брака његових родитеља. У супротном, незаконита деца немају наследних права према својој мајци и оцу већ се издржавају из средстава која су њихови очеви уплатили у фонд ванбрачне деце. Уколико умру без законитог потомства, ванбрачну децу наслеђује фонд (чл. 22 – 23).¹³

II

Законом о ванбрачној дјеци за Књажевину Црну Гору од 30. марта / 11. априла 1894. године у знатној мери је погоршан положај ванбрачног детета и његове мајке у односу на раније наведене прописе. Док је у Наредби о кажњавању ванбрачних ђресџуџа и Закону о ванбрачној дјеци од 1892. године акценат стављен на истраживање ванбрачног очинства и утврђивање очевих личних, статусних, породичноправних и имовинских обавеза према детету, у Закону од 1894. године то није случај. Према члану 4 Закона од 1894. године ванбрачно очинство се неће истраживати уколико је неко спреман да преузме на себе бригу о трудној девојци и касније сноси трошкове издржавања ванбрачног детета. Мајка детета у сваком случају има право да покрене поступак за утврђивање ванбрачног очинства, али само у року од годину дана од рођења детета. При том само означавање извесног лица као оца детета од стране ванбрачне мајке није више сматрано за потпуни доказ ванбрачног очинства (чл. 8 Закона). Било је потребно доказати да је презумптивни отац одржавао интимне односе са мајком детета не касније од седмог, и не раније од десетог месеца, рачунајући од дана рођења детета (чл. 9). Постојање ванбрачне везе у законом одређеном року сматра се доказаним ако је претпостављени отац призна у суду или ван суда пред угледним људима, уколико о њој посведочи лице које је затекло ванбрачне партнере, или ако се суду достави писмо из којег се јасно види да су у критичном периоду зачећа мушкарац и мајка детета били у вези (чл. 10 Закона).¹⁴ Уколико је мајка незаконитог детета имала више саложника у критичном периоду зачећа, очинство се не истражује. Сви

¹³ Исто, стр. 324.

¹⁴ *Закон о ванбрачној дјеци за Књажевину Црну Гору, Црногорски законици – љравни извори и љолийички акџи од значаја за иџџорију државности Црне Горе, књига III, приредили Б. Павићевић и Р. Распоповић, Подгорица 1998, стр. 236 - 246. У даљем тексту: Закон о ванбрачној дјеци од 1894. године.*

партнери мајке, сразмерно својим могућностима, доприносе издржавању детета и заједнички му дају суму чији износ опредељује суд и креће се у распону од педесет до сто педесет фиорина (чл. 22).¹⁵

Законом од 1894. године проширен је круг ванбрачне деце у односу на претходни *Закон о ванбрачној дјеци* од 1892. године. Незаконито је дете које се роди: а) од неудате женске особе; б) од удовице, након десет месеци од мужевљевој смрти; в) од разведене жене након што прође десет месеци од развода брака; г) од удате жене пре него што прође седам месеци од венчања, сем ако муж изричито или прећутно призна дете за своје. Ванбрачно је и дете које роди удата жена чији је муж одсутан најмање десет месеци, или је прошло бар десет месеци од када међу супружницима нису били могући полни односи. У члану 9 *Закона* је утврђен критични период времена у којем је дете могло бити зачето. За ванбрачног оца сматраће се онај ко је био у интимним односима са мајком детета, не касније од седмог ни раније од десетог месеца, рачунајући од дана рођења детета. Одбијање труднице да открије локалним властима оца свог незаконитог детета, производи извесне имовинскоправне последице. Оваквој трудници власт, која је иначе дужна да јој обезбеди смештај ако њени укућани неће да је приме (чл. 3 *Закона*), може ускратити сваку помоћ (чл. 6).

Примањем незаконитог детета у очеву кућу наступа непотпуно позакоњење ванбрачног потомка. Уколико се ради о сину, он има право на половину дела који би при деоби припао супрузи и сваком законитом детету понаособ. Ако је ванбрачно дете женског пола, стиче право на девојачку спрему и удају према постојећим обичајима. Ванбрачни отац може примити дете само уз пристанак свих пунолетних чланова задруге оба пола уколико живи у задружној породици, а ако живи у инокосној, уз сагласност супруге и пунолетне деце (чл. 12).¹⁶ Дете примљено у очеву кућу на прописан начин стиче одређена лична и имовинска права, али се не изједначава у потпуности са брачном децом. До потпуног позакоњења долази само накнадним склапањем брака ванбрачних родитеља (чл. 29).¹⁷ Како се стицањем брачног статуса у битној мери поправљао правни положај детета, власти су настојале да ванбрачне родитеље приволе на склапање брака. Ипак, и у том случају добровољни пристанак супружника је битан – конститутивни услов брака (чл. 21).¹⁸

Уколико отац одбије да прими свог незаконитог потомка, бригу о детету преузима мајка. Ако мајка није у могућности да се о њему стара, дете

¹⁵ Исто, стр. 241.

¹⁶ Исто, стр. 237 – 239.

¹⁷ Исто, стр. 243.

¹⁸ Исто, стр. 241.

се поверава некој сеоској жени – дојиљи. Трошкове издржавања детета до његове дванаесте године сноси отац. Висину издржавања одређује суд према очевим могућностима, с тим што не може прећи износ од седамдесет два фиорина годишње. Ако је мајка бољег имовног стања него отац, суд може одлучити да и она сразмерно доприноси дететовом издржавању (чл. 13 – 16).¹⁹ Када оба родитеља изразе жељу да дете живи са њима, дете се поверава мајци на бригу и старање, с тим што оно када наврши осамнаест година самостално одлучује с ким ће живети (чл. 17).

Како је одржавање ванбрачних односа изазивало осуду и презир патријархалне црногорске средине, мајке незаконите деце су трпеле штетне последице свог неморалног чина. Тако је удовица која роди ванбрачно дете губила право на уживање мужевљеве имовине, а девојка право на издржавање и удомљење према постојећим обичајима (чл. 18).²⁰ За прекид трудноће прописана је казна затвора у трајању од три до шест година, како за бремениту жену тако и за њене саучеснике у овом делу (чл. 35). Уколико неко помогне трудној жени да уништи плод отровом или неким другим недозвољеним средством па она услед тога умре, то лице биће кажњено са десет до петнаест година тамнице (чл. 36). Чедоморство се кажњава затвором у трајању од пет до петнаест година, а уколико је мајка детета малолетна, са три до десет година затвора. Саучесник у овом злочину се кажњава као убица (чл. 37). Ако жена роди дете кријући трудноћу, па дете потом нестане тако да се не зна да ли је мртворођено или је извршено чедоморство, жена ће бити осуђена на затворску казну од две до пет година (чл. 38). Мајка која покуша да се реши свог незаконитог детета оставивши га пред туђом кућом, црквом или судницом казниће се затвором од шест месеци до две године, а уколико напуштено дете умре на неком забаченом месту тамницом од две до дванаест година (чл. 41).²¹ Прописивање строгих казни и инкриминисање свих покушаја мајке да се реши ванбрачног потомка имали су за циљ да заштите незакониту децу. Како је њихово рођење представљало велику породичну несрећу и срамоту, без овако снажне кривичноправне заштите њихов живот би био изложен много већој опасности.

Супружник браколомног преступника може се развести и ступити у други брак, док је страни која је скривила развод забрањено да заснује нову брачну заједницу чак и након смрти бившег брачног друга (чл. 42 – 43). Кажњиво је и одржавање ванбрачних односа између крвних и духовних сродника (чл. 39).²²

¹⁹ Исто, стр. 239 – 240.

²⁰ Исто, стр. 240.

²¹ Исто, стр. 244 – 245.

²² Исто, стр. 245 – 246.

* *
*

Прописи о ванбрачној деци донети у току XIX века у Црној Гори указују на постепено погоршавање правног положаја незаконитих потомака и њихових мајки. Тако, док је према *Наредби о кажњавању ванбрачних њресџија* момак дужан да се ожени мајком свог ванбрачног детета под претњом губитка имања и забране склапања другог пуноважног брака, у *Закону о ванбрачној дјечи* од 1894. године то није случај. Према *Закону* момак може одбити да склопи брак са својом ванбрачном партнерком јер је добровољни пристајак супружника неопходан услов за пуноважност брака. *Наредбом* је предвиђена и обавеза ванбрачног оца да дете прими у кућу и изједначи га у правима са својом законитом децом, док је *Законом* само прописана дужност оца да сноси трошкове издржавања детета до његове дванаесте године. Чак и уколико га прими у кућу, дете стиче само одређена лична и имовинска права која припадају брачној деци али се не изједначава у потпуности са њима. Поред тога, *Законом* је по први пут предвиђена одговорност жене за ступање у ванбрачне односе. Девојка која роди дете из ванбрачне везе губи право на издржавање у родитељској кући и пристојно удомљење, а удовица право плодоуживања на мужевљевој имовини. У свим дотадашњим прописима у случају рођења детета из ванбрачне везе кажњаван је само мушкарац, који је за своје нечасно дело одговарао и имовински и кривично.

Санкционисање неморалног понашања жене одраз је општих прилика у патријархалној црногорској сеоској средини XIX века. Сматрало се, наиме, да жена ступањем у ванбрачну везу наноси велику срамоту својој породици и да треба да сноси последице свог друштвено неприхватљивог чина. С друге стране, дискриминисање ванбрачне деце у односу на брачну чак и ако су примљена у очеву кућу било је неправично, али и разумљиво уколико се узме у обзир да су она била производ односа које је конзервативна средина осуђивала као противне моралу здравог друштва.

*Maša Kulauzov, Ph.D., Assistant Professor
Faculty of Law Novi Sad*

Provisions on Illegitimate Children in 19th Century Montenegrin Legislature

Abstract

Legal position of illegitimate children according to 19th century Montenegrin legislature is examined in this paper. Provisions on personal rights, property rights and rights of succession of illegitimate children are presented and critically analyzed. Children born out of wedlock were not equal to children born in lawful marriage. Therefore, significance of legalization of illegitimate children regarding improvement of their legal status is accentuated. As non-marital relationships were condemned in patriarchal Montenegrin 19th century society, illegitimate children were considered a product of sin and family disgrace. Hence, legislative attempts to protect their interests and improve their legal position are emphasized in this paper.

Key words: Illegitimate children, Montenegrin legislature, establishment of non-marital paternity, legalization of illegitimate children.